

Узагальнюючи проведений нами аналіз теоретичних джерел з проблеми дослідження можна сказати, що ефективність створення сім'ї через усиновлення і розбудова психологічних меж її життєдіяльності, після входу некривної дитини, буде можливий шляхом здійснення профілактики та відповідної розбудови дитинство-охоронної системи уповноважених органів та виконавчих структур згідно ліцензування та акредитації; введення спеціальних посад соціальних педагогів, соціальних працівників та практикуючих психологів з сімейної проблематики.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у подальшому пошуку та розробці професійної системи щодо компетенції і майстерності психологів, соціальних працівників у роботі з сім'ями, які бажають стати усиновлювачами, дітьми, які можуть бути усиновленими, щоб відповідала світовим стандартам, включно з прийняттям положення про відкритість процесу усиновлення.

Список використаних джерел

1. Бевз Г. Подружня взаємодія як механізм перегляду позицій замісного батьківства / Г. Бевз // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України; за ред. С.Д. Максименка. – Т. XIII, ч. 7. – К., 2011. – С. 15–22.
2. Бевз Г.М. Приймна сім'я: соціально-психологічні виміри: монографія / Г.М. Бевз. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2010. – 44 с.
3. Васильченко О.М. Концепт "Сім'я" в постнекласичній психології / О.В. Васильченко // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Сер.: Психологічні науки. –

2012. – Т. 2, Вип. 9. – С. 38–42. [Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmdups_2012_2_9_9.pdf]

4. Говорун Т.В. Гендерна психотерапія в економічній ресоціалізації подружжя / Т.В. Говорун // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України; за ред. С.Д. Максименка, З.Г. Кісарчук. – Ніжин: Міланік, 2008. – Т. 3 Консультативна психологія і психотерапія. – Вип. 5. – С. 181–191.

5. Деркаченко Ю. Співробітництво в процесі міждержавного усиновлення: міжнародно-правовий аспект / Ю. Деркаченко // Юридична Україна. – 2005. – № 7. – 91–96 с.

6. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: Навч.-метод. посіб.: в 2-х кн. / за заг. ред. Г.М. Бевз, М.Й. Боришевського. – К.: Міленіум, 2005. – 286 с.

7. Зоря А. Зарубежна семья: права иностранных граждан на усыновление украинских детей / А. Зоря. – К.: Юридическая практика. – 2001. – 10 с.

8. Мельничук Т.І. Соціально-психологічні чинники забезпечення ефективності процесу усиновлення дітей: Дис. ... кан. психол. наук: 19.00.05 / Т.І. Мельничук; Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – К.: 2015. – 276 с.

9. Мельничук Т.І. Визначення індикаторів психологічної готовності сім'ї до усиновлення / Т.І. Мельничук // Наукові записки. – Острого: Вид-во Національного ун-ту "Острозька академія", 2013. – Вип. 22. – С. 116–122. (Серія "Психологія і педагогіка").

10. Сатир В. Как строить себя и свою семью / В. Сатир; пер. с англ. – М.: Педагогика-Пресс, 1992. – 192 с.

11. Сборник национальных докладов. "Дети и попечение в интерантных учреждениях – новые стратегии для нового тысячелетия": 2-я международная конф.: депонированная рукопись. – Стокгольм, 2003. – 140 с.

12. Шнейдер Л. Психология семейных отношений: курс лекций / Л. Шнейдер. – М.: Апрель-Пресс; ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512 с. (Серия "Кафедра психологии").

Надійшла до редколегії 24.05.16

Татьяна Мельничук, канд. психол. наук, ст. науч. сотруд.
Институт психологии имени Г.С. Костюка АПН Украины, Киев

СОЦИАЛЬНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ГРАНИЦ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕМЬИ УСЫНОВИТЕЛЕЙ

В статье раскрыты основные характеристики функционирования семьи усыновления как малой группы, которая развивается по аналогии кровной на основе сохранения психологических границ семьи, ее интеграции в ближайшее социальное окружение и ее целостности даже после достижения детьми совершеннолетия. На основе теоретического и практического анализа, собственного социального опыта проанализировано сравнение украинского и международного опыта по осуществлению социально-психологической работы с усыновителями и их семьями.

Ключевые слова: усыновление, воспитание не кровного ребенка, социально-психологическая поддержка усыновителей.

Tatyana Melnichuk, PhD., Sen. Sc. Employee
G.S. Kostiuk Institute of Psychology NAPS of Ukraine, Kyiv

SOCIAL FACTORS OF DEVELOPMENT THE PSYCHOLOGICAL BOUNDARIES OF VITAL FUNCTIONS OF THE ADOPTIVE FAMILY

The article describes the main characteristics of functioning the adopted family as a small group that develops by the analogy of family of the blood based on the preservation the psychological boundaries of the family, its integration into the nearest social environment and its integrity even after the children reach the age of majority. On the ground of theoretical and practical analysis, own social experience analysed comparing Ukrainian and international experience in the implementation of socio-psychological work with adoptive parents and their families.

Keywords: adoption, upbringing not of blood child, social-psychological support for adoptive parents.

УДК 316.77

Марія Мурадханян, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ У ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА З ВИКОРИСТАННЯМ СОЦІАЛЬНОГО КІНО

Статтю присвячено висвітленню можливостей використання соціального кіно як інструменту соціальної роботи. Виділено основні клієнтські групи, проблеми яких висвітлені у соціальному кіно. Виокремлено цільову аудиторію для соціально-психологічної роботи з використанням соціального кіно та основні функціональні задачі соціального кіно, форми та способи його використання як інструменту роботи з кожною аудиторією.

Ключові слова: соціальне кіно, технологізація, висвітлення соціальних проблем, інформування, проблематизація, профілактика.

Соціальне кіно – це напрямок кінематографу, головною задачею якого є висвітлення актуальних соціальних проблем для зміни соціальної ситуації. Кінематограф, що зародився у кінці XIX ст., пройшов етап свого становлення як виду мистецтва, а згодом звернув увагу і на соціальні проблеми. Соціальні функції кіно почало виконувати у період I Світової війни, коли кінохроніка,

що мала інформаційний характер, та військові патріотичні фільми виконували вже не розважальну функцію, а мали інформувати населення та формувати громадську думку до тогочасних подій.

З того часу соціальне кіно розвивалося, утворювало напрямики та кіношколи. Соціальне кіно як соціокультурний феномен об'єднав довкола себе художні та докумен-

тальні фільми, як повнометражні, так і короткометражні, з різних країн світу та різних часових проміжків, що мають на меті актуалізацію соціальних проблем та відокремився у самостійний напрямок кінематографу на протигагу розважальному кіно, що є орієнтованим на кон'юнктуру.

Соціальні функції кінематографу досліджувалися теоретиками та істориками кінематографу, такими як Черазе Дзаваттіні, Жорж Садуль, Андре Базен, Зігфрід Кракауер, Михаїл Ямпольський та Михайло Жабський.

Зі світовими тенденціями глобалізації, гуманізації та загальним розвитком кінематографічних засобів в останні десятиліття, соціальне кіно почало використовуватися у навчальних закладах, державних та громадських організаціях як інструмент висвітлення соціальних проблем. Адаже практичний досвід та проведені дослідження довели, що соціальне кіно може загостривати відчуття необхідності вирішення певної соціальної проблеми, акцентувати увагу на окремих ситуаціях, пропонувати шляхи вирішення проблеми. Але на сьогодні поки соціальне кіно більше існує у площині соціокультурного феномену, бо немає відповідного наукового підґрунтя для його технологізації та цілеспрямованого використання як інструменту соціальної роботи.

Тому, для включення соціального кіно до інструментарію соціального працівника, необхідним є виділення ключових аспектів технологізації соціально-психологічної роботи з використанням соціального кіно, що стало метою наукового дослідження.

Головними аспектами технологізації соціально-психологічної роботи з використанням соціального кіно є: виділення основних клієнтських груп, проблеми яких висвітлені у соціальному кіно; визначення основних соціально-психологічних проблем в рамках кожної групи; виокремлення цільової аудиторії для роботи спеціалістів з використанням соціального кіно; визначення функціональних задач кіно у роботі з кожною аудиторією; виділення форм роботи із застосуванням соціального кіно та способів показу соціальних стрічок.

Отже, у ході проведення дослідження були виділені основні клієнтські групи, соціально-психологічні проблеми яких висвітлені у соціальному кіно: дисфункційні сім'ї; підлітки як група ризику; люди похилого віку; люди з особливими потребами; діти-сироти вихованці притулків, безхатьки; біженці, мігранти, переселенці та національні меншини; безробітні; люди, які позбавлені волі або повернулися з місць позбавлення волі; ВІЛ-інфіковані та хворі на СНІД, алко- та наркозалежні, військові, які перебувають або повернулися з зони бойових дій.

Виділені клієнтські групи є поширеними у соціальному кіно, тобто їх соціально-психологічні проблеми детально та різноманітно висвітлені у кінематографі, що дає змогу використовувати такі фільми у соціальній роботі. В рамках кожної групи важливим є виділення основних соціально-психологічних проблем, що висвітлені у стрічках та відображають реальну ситуацію певної соціальної групи. Виокремлення цих проблем дає змогу зрозуміти потреби клієнтських груп, підібрати фільми відповідно до них та зосередити соціально-психологічну роботу з використанням соціального кіно саме на певному питанні, що має бути опрацьованим.

Окрім визначення основних соціально-психологічних проблем клієнтів соціальної роботи та фільмів, які висвітлюють ці проблеми, потрібно визначитися з аудиторією для їх показу. На основі даних, які були отримані в результаті емпіричного дослідження, були виділені наступні цільові аудиторії:

- клієнти соціальної роботи та їх близьке оточення;
- спеціалісти, які працюють з соціальною ситуацією клієнта;

- студенти та молоді спеціалісти, які планують працювати у сфері соціальної роботи;

- соціум та окремі групи ризику.

З кожною з цих цільових аудиторій організований перегляд соціального кіно матиме свою мету та функціональні задачі. Можна сказати, що загальною метою перегляду соціального кіно з будь-якою з цих аудиторій є усвідомлення змісту соціальної проблематики людиною, місця в цій проблемі та в її вирішенні. Це є важливим зауваженням, адже соціальне кіно не вирішує соціальні проблеми, а тільки акцентує увагу на певних проблемах та загостриє відчуття необхідності їх вирішення.

Метою роботи із використанням соціального кіно з клієнтами-"носіями проблеми" та їх близьким оточенням є усвідомлення особистістю власної соціальної проблеми та свого місця у її протіканні та вирішенні. Отже, згідно цієї мети перегляд соціального кіно матиме такі *функціональні задачі*:

- підвищення впевненості в собі і своїх силах ("ти не один з такою проблемою", "вихід є");

- самоідентифікація в соціальних процесах;

- розуміння своєї власної проблеми та наслідків розгортання соціальної ситуації;

- погляд на свою життєву ситуацію зі сторони;

- усвідомлення можливих шляхів вирішення проблеми;

З цією аудиторією соціальне кіно виступає інструментом профілактичної, корекційної роботи, здійснюючи соціально-психологічний вплив на стан та життєдіяльність клієнтів, вибір життєвого сценарію. Також соціальне кіно може бути інструментом соціально-психологічної роботи під час проходження клієнтом соціальної реабілітації. Соціальне кіно може бути використаним в рамках тренінгових занять, індивідуального чи групового консультування.

Інша аудиторія охоплює спеціалістів, які безпосередньо працюють з ситуацією клієнта. Сюди входять соціальні працівники, психологи, соціальні педагоги державних та недержавних організацій, інші працівники соціальних інститутів, що відповідають за вирішення соціальних проблем, можуть також входити лікарі, представники правоохоронних органів.

Показ соціальних кінострічок у роботі зі спеціалістами має за мету усвідомлення ними соціальної проблеми клієнта та власних можливостей щодо її вирішення. Для цього соціальне кіно має виконувати такі функціональні задачі у роботі зі спеціалістами:

- "занурення" у соціальну ситуацію клієнта;

- розуміння потреб клієнтської аудиторії;

- знаходження способів роботи з проблемною ситуацією;

- вибудовування шляхів реагування на окремі проблемні випадки;

- запозичення досвіду вирішення соціальної проблеми.

Кіноперегляд для спеціалістів направлений на розбір ситуацій, показаних в фільмі, планування роботи та залучення інших спеціалістів. Соціальне кіно у цьому випадку виступає своєрідним методом кейсів, в якому описуються певні ситуації, які потребують вирішення. Таким чином, така незвична форма роботи для спеціалістів є своєрідним переключенням, розрядкою з одного боку, з іншого – можливістю занурення у реальну ситуацію клієнтів, що особливо є корисним для працівників, які займають адміністративні посади. І головне – показ та обговорення соціального кіно у роботі з спеціалістами дозволить їм підвищити свій рівень професійності, будучи підготовленими до різних можливих професійних ситуацій.

Також є важливим залученням до перегляду студентів та молодих спеціалістів, які планують працювати у

сфері соціальної роботи. Для них соціальне кіно буде підготовкою до включення у практичну діяльність, можливість "занурення" у ситуацію клієнта та планування програми соціальної роботи відповідно до ситуації.

Загальною метою соціально-психологічної роботи з використанням соціального кіно зі студентами та молодими спеціалістами полягає у самоідентифікації в професійній сфері та усвідомленні власного місця у вирішенні соціальних проблем. Згідно цієї мети показ соціального кіно буде мати такі функціональні задачі:

- "занурення" у соціальну ситуацію клієнта;
- подолання власних страхів та упередженого ставлення до окремих клієнтських груп;
- розуміння змісту соціальної проблематики;
- розуміння потреб клієнтської аудиторії;
- знаходження способів роботи з проблемною ситуацією.

Соціальне кіно у цьому випадку допомагає студентам та молодим спеціалістам підготуватися до зустрічі з клієнтом наживо, "наблизити" окремі соціальні групи до спеціалістів, краще зрозуміти причини та зміст певних соціальних проблем, поведінку клієнтів. Така форма навчання якнайкраще підходить для підготовки спеціалістів у сфері соціальної роботи, адже дозволяє у цікавій, наочній, а головне – безпечній формі показати соціальну ситуацію клієнта та продумати можливі шляхи вирішення проблем.

Окремо була визначена аудиторія соціум та окремі групи ризику, мета роботи з якими буде полягати в формуванні соціально відповідального, небайдужого суспільства. Функціональними задачами соціально-психологічної роботи з соціумом із використанням соціального кіно будуть:

- інформування про наявність соціальної проблеми в суспільстві;
- відчуття необхідності і невідкладності вирішення проблеми;

- відчуття солідарності, відповідальності та причетності;
- формування доброзичливих, толерантних відносин;
- усвідомлення соціальної проблематики і свого місця у виникненні та вирішенні проблеми;
- руйнування стигматизованих та стереотипованих відношень у суспільстві.

Робота з соціумом та особливо з групами ризику може мати профілактичний характер, тобто стосуватися профілактики вживання наркотичних речовин, ВІЛ-інфікування та інше. Також соціальне кіно з цими групами може виступати інструментом запобігання дискримінації, стигматизації, насилля та жорстокості у суспільстві, способом формування толерантності та людяності, відповідального громадянського суспільства.

Профілактика вживання наркотичних речовин та алкоголю здійснюється за рахунок демонстрації протікання залежності, наслідків вживання речовин. Запобігання дискримінації та стигматизації здійснюється за рахунок "занурення" за допомогою кіно у життя стигматизованої групи. Таким чином людина опиняється у ситуації дискримінації і відчуває на собі її вплив. Окрім цього, аудиторія починає співпереживати героям фільму, розуміти їх. Вони стають "ближчими". А отже, крім запобігання дискримінації та стигматизації, здійснюється робота щодо формування соціальної відповідальності суспільства, адже проблема, показана у соціальному кіно, її переживання створюють відчуття власної причетності до неї, а отже – власної відповідальності за її наслідки і відчуття необхідності долучення до її вирішення.

Виділені вище аспекти соціально-психологічної роботи соціального працівника з використанням соціального кіно можливі у рамках інших форм роботи, таких як профілактика, соціально-психологічна реабілітація, корекційна робота, консультування або як частина навчального процесу.

Таблиця 1

Можливості використання соціального кіно в соціальній роботі

Критерії \ ЦА	Суспільство	Клієнти	Спеціалісти
Вторинна цільова аудиторія	Групи ризику	Близьке оточення клієнтів	Студенти та молоді спеціалісти
Функціональні задачі кіно	Формування доброзичливих, толерантних відносин між людьми Усвідомлення соціальної проблематики і свого місця у виникненні та вирішенні проблеми Руйнування стигматизованих та стереотипованих відношень у суспільстві	Демонстрування можливих шляхів вирішення проблеми Підвищення впевненості в собі і своїх силах ("ти не один з такою проблемою", "вихід є") Можливість погляду на свою життєву ситуацію зі сторони	Розуміння потреб клієнтської аудиторії. Знаходження способів роботи з проблемною ситуацією. Вибудовування шляхів реагування на окремі проблемні випадки. Запозичення досвіду вирішення соціальної проблеми
Форми роботи із застосуванням соціального кіно	Профілактична діяльність Інформування	Соціально-реабілітаційна діяльність, корекційна робота, консультування, тренінгова робота	Навчальні форми роботи

За матеріалами проведеного дослідження були виділені основні способи та умови демонстрації соціальних фільмів в соціальній роботі. Ці аспекти були виокремлені спеціалістами у сфері соціальної роботи, що виступали у ролі експертів у фокус-груповому дослідженні.

Так, підсумовуючи результати експертної фокус-групи, було зауважено, що способи демонстрації соціальних кінострічок залежать від поставлених перед спеціалістом завдань та рівня самодостатності кінострічки у можливостях зміни соціальної ситуації. Були виділені наступні види показів:

- Показ кінофільму на задану тематику
- Показ кінофільму із супроводом
- Використання фільму як медіатекст

Перший спосіб роботи з соціальним фільмом передбачає організацію показу, вибору фільму згідно з поставленими перед спеціалістом задачами та його демонстрацію без організації обговорення чи дискусії, роз'яснювального тексту, зупинок фільму та іншого втручання у кіноперегляд. Зазвичай, цей спосіб застосовується під час показів для великої аудиторії, повторних показів фільму, коли проведення обговорення чи дискусія є неможливим. В цьому випадку соціальне кіно повинно бути абсолютно самодостатнім. Експерти у фокус-групі виділяють такі необхідні якості соціальної кінострічки для її демонстрації без супроводжувачого матеріалу як самостійного каталізатора соціальних змін:

- реалістичність;

- актуальність;
- достовірність;
- універсальність;
- однозначність трактування;
- наявність ідейної складової, настанова.

Експерти зауважили, що реалістичність фільму є необхідною для його правильного сприйняття та досягнення певного ефекту від перегляду. Реалістичність відображає спосіб подачі матеріалу у кіно, намагання у манері, якомога наближені до життя передати соціальну ситуацію та не використовувати надмірну кількість художніх ефектів, які можуть відволікати від проблематики фільму. Наприклад, експерти після перегляду соціального фільму зауважили, що показані житлові умови є занадто охайними та дорогими для героїв цього фільму, що по сюжету мають скрутне становище та наркотичну залежність. Тобто, режисер у фільмі намагався прикрасити дійсність для легшого сприйняття, але тим самим від відійшов від соціальної проблематики фільму і його функціональності як засобу соціальних змін.

Актуальність та універсальність фільму, виділені експертами, передбачають можливість розуміння та проникнення соціальною проблемою, показаною у фільмі, та відчуття нагальності її вирішення. Універсальність дозволяє перекласти проблеми одного суспільства на реалії іншого. Ця характеристика ситуації також відображає актуальність показаних подій, але з трохи іншої точки зору. Актуальність передає наявність та поширення соціальної проблеми у суспільстві та необхідність її вирішення. Так, експерти визначили проблему одного фільму як занадто специфічні для української аудиторії, а отже, на їх думку, ці ситуації будуть незрозумілими вітчизняному глядачу і не призведуть до певних соціальних змін у суспільстві. Отже, показана соціальна проблема чи способи її передачі у фільмі призвели до того, що кінострічка не є актуальною та універсальною для нашого суспільства.

Достовірність фільму передбачає фактологічну точність та відповідність показаних у соціальному фільмі подій реальності. Це є також необхідною складовою фільму, для його самостійного впливу на глядача та зміну проблемної соціальної ситуації.

Наявність ідейної складової та настанови відповідає за цілі та задачі, які ставлять перед собою творці соціального фільму. Тобто, ідейна складова втілюється в посланні, установці, яку транслює кіно глядачеві. Згідно поставлених цілей вибудовується сюжет, ракурс висвітлення проблеми. Наприклад, після перегляду кінострічок експерти зазначали, що деякі соціальні фільми мали неправильне завершення з точки зору ідейного посилення і пропонували свої варіанти, які б внесли необхідну настанову для спонукання глядачів до рефлексії та проблематизації.

Однозначність трактування фільму забезпечує цілісність та точність розуміння закладеної у фільмі ідеї. Експерти вважають, що соціальний фільм повинен мати сюжет, який повинен бути зрозумілим та однозначним для трактування показаних в ньому соціальних проблем. Так, деякі соціальні фільми у ході проведення фокус-групового дослідження визначалися експертами як занадто відкриті та широкі для трактування.

Окрім зазначених необхідних ознак соціального кіно при його демонстрації без супроводу, потрібно також враховувати доцільність та відповідність фільму цільовій аудиторії. Експерти визначали, що використання соціального кіно значно відрізняється в роботі з дітьми й дорослими, та відповідно до клієнтської групи. Окрім обраної проблематики фільму, потрібно враховувати,

наприклад, неприйнятні сцени насилля чи надмірної відвертості, які є недопустимі при роботі з дітьми.

Перераховані вище характеристики соціального кіно є необхідними при показі фільму для широкого загалу, без його подальшого опрацювання та обговорення з аудиторією. Вимоги до фільму є не такими жорсткими, на думку експертів, якщо показ організовується з супроводом. Супровід передбачає можливість включення у кінопоказ вступного слова спеціаліста, попереднє обговорення заданої теми та проблематики, підготовку глядачів до перегляду. Після перегляду спеціаліст має змогу організувати обговорення, дискусію чи інші форми роботи для кращого розуміння соціальної проблематики фільму.

Використання фільму як медіатекст передбачає роботу з фільмом як з інформаційним наочним матеріалом, а не цілісним витвором мистецтва, що має не тільки змістовне, але й емоційне навантаження. Цей варіант роботи з соціальними фільмами не має на меті "занурення" глядача у проблему та погляд на проблемну ситуацію "зсередини". Він передбачає використання кіно як матеріал, від якого можна відштовхуватися у подальшій роботі з клієнтами. Під час перегляду спеціаліст може робити зупинки для проміжних запитань та обговорень побачених ситуацій, формування прогнозів. Такі проміжні зупинки перегляду особливо корисні під час демонстрації важкого для сприйняття фільму. Крім цього, можна використовувати в роботі окремі епізоди фільму, які, наприклад, демонструють неправильне поводження батьків з дитиною чи нетолерантне ставлення до людини.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження були виділені ключові аспекти технологізації соціально-психологічної роботи у діяльності соціального працівника, що дозволяють використовувати соціальне кіно як інструмент соціальної роботи. Подальший розвиток дослідження будуватиметься на розробці технології соціальної роботи з використанням соціального кіно.

Список використаних джерел

1. Базен А. Что такое кино? Сборник статей / А. Базен. – Москва : Искусство, 1972. – 384 с.
2. Бессмертный А. Кино и общество [Электронный ресурс] / А. Бессмертный – Режим доступа до ресурсу: <http://psyfactor.org/kinoprop/kin03.htm>.
3. Богемский Г.Д. Кино Италии: Неореализм / Г.Д. Богемский. – М. : Искусство, 1989. – 431 с.
4. Гусак В.А. Особенности сюжетно-фабульной структуры в авторском кино / Василий Андреевич Гусак // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – СПб. – С. 171–174.
5. Делез Ж. Кино / Ж. Делез. – Ад Маргинем, 2004. – 624 с.
6. Демин В. Беседы о киноискусстве. Встречи с Х музой / В. Демин. – М., 1981. – 177 с.
7. Дзаваттини Ч. Дневники жизни и кино. Статьи, интервью / Ч. Дзаваттини. – М. : Искусство, 1982. – 302 с.
8. Документальні фільми про права людини як інструмент медіапросвіти : методичний посібник для вчителів, неурядових організацій, активістів / Г.Л. Кофман, О.В. Куценко, В.І. Потапова та ін. – Київ : Матра, 2014. – 132 с.
9. Жабский М.И. Вестернизация кинематографа: опыт и уроки истории / М.И. Жабский // Социологические исследования. – 1996. – № 2. – С. 25–35.
10. Жабский М.И. Социология и кинематограф / М.И. Жабский. – Москва : Канон: РООИ "Реабилитация", 2012. – 599 с.
11. Жинкин Н.И. Психология киновосприятия / Н.И. Жинкин // Кинематограф сегодня. – Сб. – Вып. 2. – М. : Искусство, 1971. – С. 214–254.
12. История кино / Часть 14: Военное и послевоенное время. Итальянское кино [Электронный ресурс] // <http://snimifilm.com/>. – 2010. – Режим доступа: <http://snimifilm.com/statyi/istoriya-kino-chast-14-voennoe-i-poslevoennoe-vremya-italyanskoe-kino>.
13. Кракауер З. Природа фильма, или реабилитация реальности / З. Кракауер. – М., 1974. – 321 с.
14. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – СПб. : Питер, 2003. – 392 с.
15. Психология социальной работы : підруч. / Ю.М. Швалб, С.М. Хоружий, О.В. Чуйко, О.В. Тюптя, Н.Ю. Максимова; ред.: Ю.М. Швалб. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2010. – 271 с.

Марія Мурадханян, асп.
Киевський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

КЛЮЧЕВЫЕ АСПЕКТЫ ТЕХНОЛОГИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ РАБОТЫ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОЦИАЛЬНОГО РАБОТНИКА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СОЦИАЛЬНОГО КИНО

Статья посвящена объяснению возможностей использования социального кино как инструмента социальной работы. Выделены основные клиентские группы, проблемы которых освещены в социальном кино. Выделена целевая аудитория для социально-психологической работы с использованием социального кино и основные функциональные задачи социального кино, формы и способы его использования как инструмента работы с каждой группой.

Ключевые слова: социальное кино, технологизация, освещение социальных проблем, информирование, проблематизация, профилактика.

Mary Muradhanyan, post-graduate
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

MAIN ASPECTS OF TECHNIFICATION OF THE SOCIAL-PSYCHOLOGICAL ACTIVITIES IN SOCIAL WORK USING THE SOCIAL CINEMA

This article is dedicated to explanation of how to use social cinema as a social work tool. The main client groups, whose problems are described in the social cinema, have been marked in the article. The target audience for the social-psychological work with the use of social cinema has been also marked, as well as the main functional tasks of the social cinema, forms and ways of its usage as a tool of work with each group.

Keywords: social cinema, technification, emphasizing on the social problems, informing, problematisation, preventative measures.

УДК 364–78:37

Тетяна Острянюк, канд. пед. наук, викладач
Чернігівський національний технологічний університет, Чернігів

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті визначено зміст процесу формування толерантного ставлення до молоді з інвалідністю у студентському середовищі на основі аналізу результатів проведеного дослідження. Автором сформульовано основні принципи формування толерантного ставлення, зокрема принцип цілеспрямованості; принцип взаємозв'язку виховання толерантності із життєвою позицією; принцип врахування індивідуальних та статево-вікових особливостей; принцип поваги до особистості; принцип опори на позитивне у виховному процесі. Сформульовано педагогічні умови формування толерантного ставлення у студентському середовищі.

Ключові слова: толерантність, формування толерантного ставлення, принципи, педагогічні умови.

Інвалідність – соціальне явище, уникнути якого неможливо у жодному суспільстві. У всьому світі майже кожна десята людина має ті чи інші обмеження, з них майже 470 млн. осіб працездатного віку. Ці дані засвідчують масштаб та глобальний характер проблеми інвалідності. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для людей з інвалідністю наголошують на тому, що кожна людина та її потреби важливі для суспільства. Ставлення у суспільстві до цієї соціальної групи населення, як до пацієнтів, яким необхідно опікуватися і які не можуть брати активну участь у суспільному житті, змінилося на ставлення до них, як до повноправних членів суспільства, які мають рівні права як і інші громадяни. Однак, в Україні продовжує панувати "медичний" підхід до проблеми інвалідності, а не "соціальний", про що засвідчують заходи державної соціальної політики. Люди з функціональними обмеженнями – одна з найуразливіших категорій населення, яка потрапляє під дію стигми, оскільки більшість з них у випадку, коли їхні права порушуються, неспроможні захистити їх. Наявність у суспільстві значної кількості людей з обмеженими можливостями породжує низку специфічних проблем, які вимагають їх врахування у функціонуванні державного механізму, виробництві, будівництві, транспорті, спеціалізації громадських організацій та інших сфер людської діяльності. Значна кількість населення з інвалідністю потребує вирішення багатьох проблем, що пов'язані із розширенням можливостей людського розвитку. На жаль, проблеми фізичної доступності людей з обмеженими фізичними можливостями, їхнього сприйняття у суспільстві позбавлені уваги суспільства. Усвідомлюючи інвалідність як складне соціальне явище, яке поєднує взаємовідносини між індивідом, що має вади, соціальним контекстом, в якому певна ситуація має місце, і значенням, яке їй приділяється, можна пе-

редбачити, що проблеми інвалідів можуть бути вирішеними настільки, наскільки суспільство готове змінити свої звички і очікування, щоб включити людей, котрі мають певні відхилення, в соціальне життя.

Боротьба проти дискримінації, яка розгорнулася наприкінці ХХ ст. в європейських країнах, сприяла формуванню нової культурної норми – поваги до відмінностей між людьми [3, с. 7]. На нашу думку, формування такої поваги до "відмінної від інших" людини у суспільстві є неможливим без формування толерантного ставлення до неї.

Мета статті полягає у визначенні стратегії формування позитивного / толерантного ставлення студентів до молодих людей з інвалідністю в умовах вищого навчального закладу, а також педагогічних умов цього процесу.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання наступних **завдань**:

- визначити зміст понять толерантність, формування толерантного ставлення;
- проаналізувати результати проведеного дослідження щодо ставлення студентської молоді до студентів з інвалідністю;
- окреслити принципи формування толерантного ставлення у студентів до молоді з інвалідністю;
- сформулювати педагогічні умови формування толерантного ставлення у студентському середовищі.

Формування толерантного ставлення до даної категорії населення в Україні становить серйозну соціально-педагогічну проблему. Аналіз наукової літератури засвідчив, що поняття толерантності формувалося протягом тривалого часу, накопичуючи в своєму змісті різне значення і широке трактування. За визначенням, яке подається у філософському енциклопедичному словнику, толерантність (від лат. *tolerantia* – терпимість) – це термін, яким